

BØRNEASYL

ET TRYGT STED AT VÆRE FOR SMÅBØRN

1

BARN I VIBORG

Barn i Viborg	4
“Opfordring” - aviskilde	5
Støtte asylbetjente eller ej?	6
Asylets liv	8
Bestemmelser for asylbetjente” - kilde	9

2

“Barndoms minder” - erindringskilde	10
Opgaver til “Barndoms minder”	11

3

Tidslinje	12
Opgave: Projekt	13
Børnenes historie - helt kort	14
Lovgivning	15

BARN I VIBORG

Børn i gaden, 1912
Foto: Viborg Lokalhistoriske Arkiv

I 1875 startede Sct. Mogensgades asyl i Viborg, og det blev begyndelsen på en helt ny hverdag for småbørn i byen. Asyl er en slags børneinstitutioner for de 2-7-årige, havde længe eksisteret i andre dele af landet. Det første blev faktisk etableret i København allerede i 1828. Børneasyl er steder, hvor børn fra fattige familier kunne være. Et alternativ til at hænge på gaden eller blive låst inde derhjemme, mens forældrene var på arbejde

Da Viborg fik sit første asyl, var man i København begyndt at oprette de første børnehaver med moderne pædagogik for børn fra velstående familier. Det tog noget tid, før denne udvikling nåede Viborg, primært fordi byen ikke var en stor industriby. I 1870 havde byen omkring 6.422 indbyggere. Det var en gammel by med mange offentlige institutioner, håndværk og handel. Viborg havde et landligt præg med flere gårde i byen. Industrien var ikke stor i Viborg, men omkring 1870 begyndte den at vokse, og Viborg voksede med.

Flere folk fra landet flyttede til byen på grund af de nye arbejdspladser. Som noget nyt begyndte mange kvinder fra lavere sociale lag at arbejde uden for hjemmet. Det skabte et hidtil uset behov for børnepasning. Kvinderne arbejdede som rengøringsfolk, telefonoperatører eller på fabrikkerne i byen bl.a. Kroghs Tobaksfabrikker, der i en periode havde 700 arbejdere.

De mindre kom nu til at udgøre et stigende problem. Der blev flere, som enten fik lov at løbe frit på gaden eller blev spærret inde derhjemme. Derfor tog en række af byens bedste borgere initiativ til at oprette et børneasyl. Asylet var dog ikke åbent for alle. Man skulle bevise, at man havde et behov. Asylet sikrede, at kvinder kunne arbejde ude og bidrage til familiens økonomi.

OPGAVE

- Hvad er et børneasyl?
- Hvad gjorde man med børnene, inden asylet kom?
- Giv jeres bud på, hvorfor industrien kom så sent til Viborg.

OPFORDRING FRA VELSTÆNDE BORGERE

Opfordring.

Blendi de Vidler, hvorved man i den sidste Vernefskalder har forsøgt at yphjælpe den arbeitende Klasses Kaar, indtage Aahler for Smaabørn en væsenlig Plads. Det er anerkendt, at i mange Arbejtersfamilier, hvor Konen er arbejdsfør og istand til at skaffe sig nogenlunde stadig Bertjeneste enten i eller udenfor Huset, og hvor hendes Medvirkelse til Familiens Underhold saare vænselig kan undværes, maa Manden vedværet være ene om at fortjene det Nødvendige, fordi Hustruens Tid og Kræfter udelukkende optages af Smaabørnene. I andre saadanne Familier, hvor Hustruen er nødsaget til at forlade Hjemmet enten for at deltage med Manden i Erhvervet, eller fordi hun er Enke og altsaa ene om at forskaffe Brødet til sig og Sine, vilde Børnene Arbejdsdagen igjennem være overlattede til sig selv og drive om i Gaarder og Gaarde, mangengang sultne og forfrosne, eller ogsaa maa Moderen, naar hun ikke vil lade sine Smaa vanke om og bøde Ondt og lære allens Ondt, lade sig nødsaget til, forinden hun om Morgenen gaar ud til sit Arbejde, at lukke Børnene inde i det lille Kammer. Der tilbringe de saa Dagen uden Moder og Fader, medens den ældste af dem, naar det kommer højt en seksaars Dreng eller Pige, sættes til at passe de Mindre.

Overbevisningen om det Fordærlige i dette Forhold, at Hustruen forhindres fra det Erhverv, som heilig kan gøres n

Opfordring
Kilde: Viborg Stiftstidende, 20.
februar 1872

UDDRAG FRA OPFORDRING I AVISEN

“at hjælpe den arbeitende Klasses Kaar ved at skaffe Børnene et sted at være medens Forældrene eller den enlige Moder arbejder, saaledes at Børnene ikke skal være overlattede til sig selv og drive om i Gaarde og Gader, mangen gang sultne og forfrosne. Endvidere at Moderen ikke, naar hun gaar paa arbejde skal se sig nødsaget til at lukke Børnene inde i det lille Kammer. Der tilbringe de saa dagen uden Fader og Moder, medens den ældste af dem, naar det kommer højt en seksaars Dreng eller Pige, sættes til at passe de Mindre. Overbevisningen om det Fordærlige i dette Forhold har fremkaldt de over hele Danmark velbekjendte Asylter for Smaabørn, det vil sige Anstalter, hvorhen Forældre, som efter Bestyrelsens Undersøgelse anses trængende dertil, kunne sende deres Børn i en Alder fra 2-7 aar, forsynede med Mad hjemmefra, og hvor Børnene i et velindrettet, lyst, luftigt og reenligt Værelse tilbringe Dagen under Tilsyn og Ledelse af en dertil antaget Asylmoder”

Bag opfordringen og initiativet til et børneasyl i Viborg var 14 velstående borgere bl.a. stiftprovst Swane, redaktør på Viborg Stift Folkeblad, H. Wissing, og tømremester Jensen-Smidt, der også udarbejdede de første tegninger af asylets hus i Sct. Mogens Gade.

Bearbejdet uddrag af kilde.

STØTTE ASYLET ELLER EJ?

Børn leger i Domkirkens
murbrokker, 1868
Foto: Viborg Lokalhistoriske Arkiv

UENIGHEDER I BYRÅDET

I byrådet var der store uenigheder om, hvorvidt man skulle støtte tilblivelsen og driften af et børneasyll. Byrådet bestod indtil 1902 udelukkende af borgerlige partier med de konservative i front.

Og i datidens borgerlige kredse mente man, at udearbejdende mødre var upassende, og at det var moderens ansvar at tage sig af børnene. På den anden side var behovet for pasning åbenlyst. De fattige fabriksfamilier havde ikke råd til at købe sig til børnepasning, og der var brug for deres arbejdskraft på fabrikkerne. En anden borgerlig dyd var netop at bakke op om erhvervslivet. Et vigtigt argument var også hensyntagen til børnenes sundhed og trivsel. Man kunne ikke blive ved at vende det blinde øje til småbørn, der drev i gaderne og blev låst inde i hjemmene.

Man nåede til sidst til enighed om at støtte børneasylet med et årligt beløb på 400 kr. Den primære finansiering af både tilblivelse og drift kom fra private donationer. Asylets økonomi var ofte presset, og initiativgruppen bag var flere gange ude med opråb, om at flere ville putte penge i kassen. Kommunen holdt igen med at øge driftsmidlerne, men bidrog til asylets udvidelse af flere omgange mellem 1880'erne og 1925.

- Læs kildeuddraget på forrige side og teksten her.
- Del klassen i to: De for støtte til asylet og de imod. Find argumenter henholdsvis FOR og IMOD tilskud til et børneasyll. Brug argumenterne i teksten og find selv på flere. Skriv argumenterne ned i punktform.
- Gå sammen i mindre grupper med både FOR og IMOD. Brug argumenterne til at genskabe debatten i byrådssalen.
- Ville asylet have fået flere eller færre penge til at bygge og drive børneasyll, hvis det var jer, der sad ved magten?
- Er der dele af argumentationen om børnepasning, man kan høre i dag også?

Asylet, Sct. Mogens Gade 18A
omkring 1900.
Fotos: Viborg Lokalhistoriske Arkiv

ASYLETS LIV

DAGLIGDAGENS REALITETER OG RAMMER

Vi ved kun lidt om dagligdagen i asylet før århundredeskiftet, men fra kilder fra tiden kan vi dog få et glimt.

Fra opstarten af asylet i 1875 ønskede man at tilbyde en varieret dagligdag, der indeholdt leg, sang og forskellig beskæftigelse, tilpasset børnenes alder. Der var ikke afsat penge til legetøj i de tidlige budgetter, men vi kan se fra dokumenter fra 1893, at der er givet penge til "Forøgelse af Undervisningsapparatet". Inspirationen kom fra idealer om folkeopdragelse og fra et kristent livssyn. Børnene blev undervist i bøn, salmevers og bibelske fortællinger samt i praktiske færdigheder. Asylmoderen, der kom fra den kristne diakonissestiftelse, må på dette tidspunkt have vidst ganske lidt om børns generelle udvikling og pædagogik. Selvom intentionerne om at skabe et godt og ikke mindst sundhedsfremmende miljø for børnene var til stede, var virkeligheden en anden. Asylet havde meget lidt plads, et stort antal børn og få voksne.

Huset havde en stue på cirka 40 m² og en skolestue på cirka 20 m², der også var soverum for de yngste. Skulle man på toilettet, måtte man benytte et af de tre udendørs latriner. Privatboligen var en del af asylbygningen. Den bestod af en stue og et værelse. Køkkenet var til deling med asylet. Udenfor var der en stor gårdsplads. Ved begyndelsen var der 21 børn, alle var fattige arbejderklassebørn. Antallet voksede hurtigt. I 1880 nåede det op på 72 børn, og i 1885 sendte man en anmodning til byrådet om at udvide asylet.

Trods udfordringerne var asylet for mange børn stadig at foretrække frem for alternativer som at være låst inde derhjemme eller ensomhed på gaden. I 1924 kunne man læse i Viborg Stifts Folkeblad om, hvordan børnene blev beskæftiget med sang, leg, sløjd og håndarbejde, mens asylmoderen også tog sig af deres åndelige opdragelse.

OPGAVE

- Hvordan var forholdene i asylet, i forhold til hvordan man oprindeligt beskrev det, da man opfordrede til oprettelse af et asyl for småbørn?

BESTEMMELSER FOR ASYLET

Viborg Børneasyl.

Reglementariske Bestemmelser.

1. Asylet er aabent fra Kl. 8 til 5. Modtagelser efter Aftale med Asylmoderen. Ferie een Sommermaaned samt Jule-, Paaske- og Pinsefesten.
2. Der betales 50 Øre ugentlig pr. Barn, hver Lørdag. Udebliver Betalingen i 3 Uger, uden særlig Aftale med Asylmoderen, kan Barnet ikke fortsætte Asylgangen.
3. Hvert Barn skal være forsynet med en navnemærket Vaskeklud, anskaffet af Hjemmet.
4. Hvert Barn skal bades hver 14 Dag (efter Sundhedsmyndighedernes Krav).
5. Børnenes Madkurve skal være forsynet med Navnemærke.

*Reglement for Viborg
Børneasyl fra 1923/24
Viborg Museum*

Viborg Børneasyl

Reglementariske Bestemmelser

1. Asylet er åbent fra kl. 8 til 5. Modtagelse efter aftale med asylmoderen. Ferie en sommermåned samt jule-, påske- og pinseferie.
2. Der betales 50 øre ugentlig pr. barn hver lørdag. Udebliver betalingen i 3 uger, uden særlig aftale med asylmoderen, kan barnet ikke fortsætte med at gå i asylet.
3. Hvert barn skal være forsynet med en navnemærket vaskeklud anskaffet af hjemmet.
4. Hvert barn skal bades hver 14. dag (efter sundhedsmyndighedernes krav)
5. Børnenes madkurve skal være forsynet med navnemærke

OPGAVE

- Hvilke fem regler/ bestemmelser kunne passe til en vuggestue/ børnehave i dag. Omskriv reglerne fra ovenstående, så de bliver tidssvarende anvisninger til forældrene.
- Hvilke forskelle og ligheder er der i børnepasning dengang og nu?

BARNDOMSMINDER FRA ASYLET

OM KILDEN

Kilden er en erindringskilde. Det er en samtale om tiden som barn i asylet i 1920'erne. Aage Jensen (f. 1918), søn af tobaksarbejderske Ane Kirstine Jensen, startede i maj 1922. I februar året efter kom Aage Thomsen (f. 1919) til. Aage Thomsen var søn af gartner Thomsen, som var invalid. »Lille Aage« var både den yngste og den mindste, og derfor havde de tilnavnene »Lille« og »Store«. Begges mødre arbejdede på Kroghs Tobaksfabrik.

I kilden, der er baseret på et interview, er de citeret og omtalt som henholdsvis Å og Å.

Kilde: Asylmoder søges... af Bitten Malling Beck

STORE AAGE OG LILLE AAGE

Å: Jeg mener, vi blev behandlet pænt, og mindes asylet som et rart sted, men det meste af underholdningen skulle vi selv lave. Der var ikke taget højde for, at vi sku' være pædagogisk rigtigt stillet an, som I lærer på seminariet, Det ros dér - de ku' sørme få lov til at passe sig selv. Husk på det var fattigmandsbørn. De havde jo ikke sådan for store krav. Jeg husker Vilhelmine med pibekraven omkring kysen og en blå kjole med hvide striber i. Hun sad - bred og mægtig - og med en lineal overfor os og - åbenbart fortalte historier - men det kan jeg altså ikke huske. Var det bibelhistorie, hun fortalte?

Å: Ja - der var jo noget kristent med i det. - Men jeg husker nu hendes kjole som sort, og jeg kan ikke huske, at linealen nogensinde var i brug eller, at vi blev slået.

Å: Nej - det mener jeg heller ikke. Det har nok været sådan et psykologisk instrument. Hun var jo noget af en old ..øh - ældre dame, og vi var bange for hende.

Å: Vi slåsset nok ikke så meget, mens vi var på asylet. Det blev nok ikke tilladt. Det var meget autoritært, og det fortsatte, da vi kom i skole. Hundekunster lavede vi nok ikke dernede - det var nok mest, når vi kom hjem.

Å: Nej - det var atmosfæren ikke til. Det var meget religiøst og meget autoritært. Jeg tror nok, at vores vilje - og handlekraft den var totalt stækket, når vi var dernede. Vi havde ikke en selvstændig tanke- gang - heller ikke til at lave oprør eller noget som helst. Sådan var det jo dengang. Vilhelmine var sådan en nonnetype, meget retlinet, og hun tænkte i hvert fald ikke på mandfolk. Hun var der, og vi blev behandlet pænt, men det var i HVERT fald ikke min mor.

Å: Vi havde en sandkasse ude i gården.

Å: Ja - det var vist også det eneste, jeg tror ikke, der var andet.

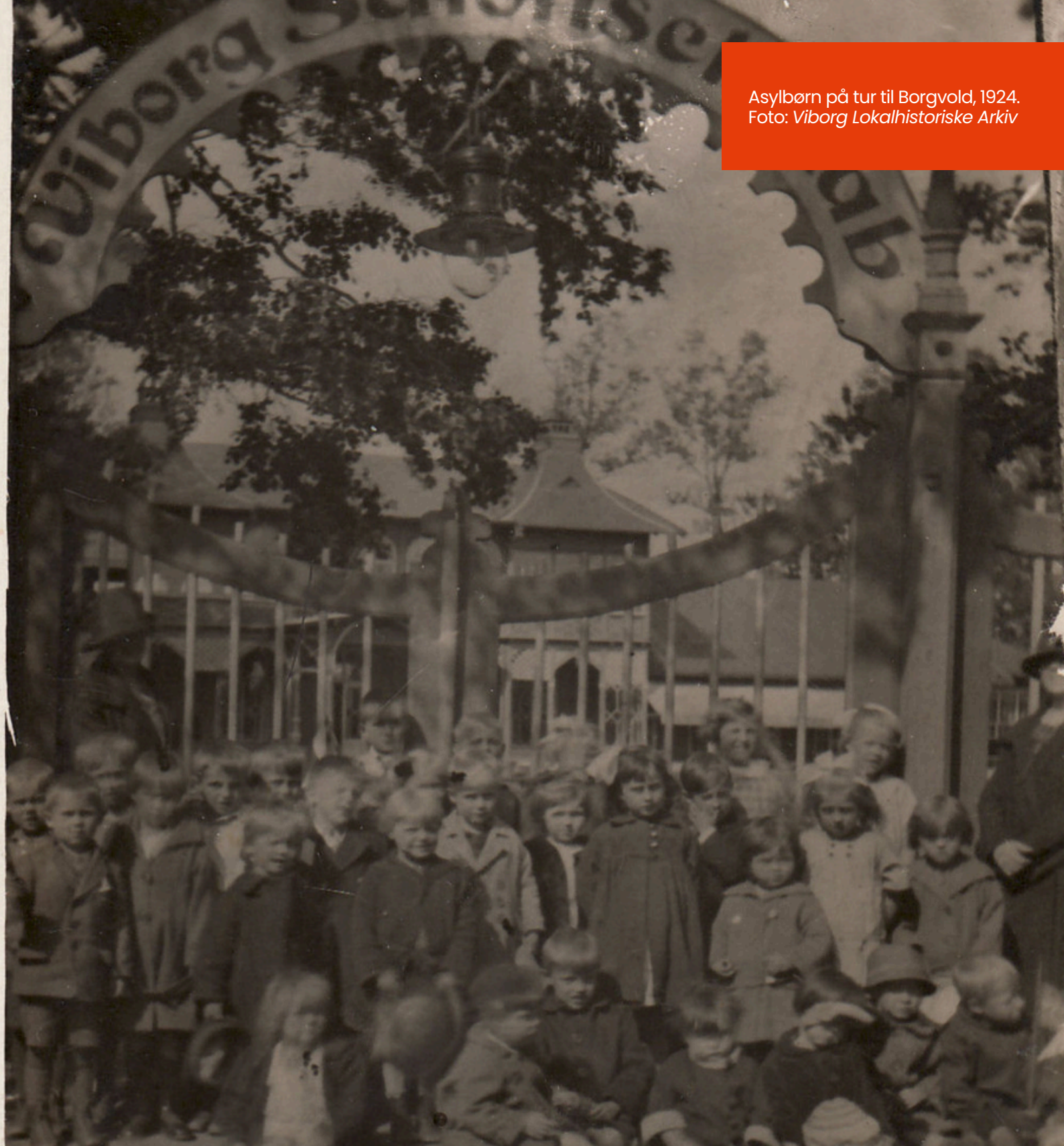
Å: Det var heller ikke som nu om dage, sådan at vi gik en tur i byen. Men vi har jo nok sunget nogle sange, også klippet lidt af en slags - måske til jul. Og så lavede man hestetømmer - med gartrisser og 4 søm - ja, jeg tror jeg ku' lave dem endnu. Udenfor asylet piskede drengene snurretoppe og trillede cykelfølge med en pind, men det krævede en flise eller asfalt, og asylets gård var jord/ grusbelagt.

Å: Vi spiste også dernede, kan jeg huske. Vi fik mad.

Å: Ja - det var nu ikke altid min livret - det kan jeg godt sige dig. Jeg var vist godt kræsen dengang - og vi fik nok sådan noget "glovælling" eller sådan noget, der ikke kostede ret meget.

Å: Jeg har siden moret mig sådan over, når jeg tænker på det: det var jo ikke altid de var lige renlige, og da kan jeg- huske, at hun gik rundt og så - for at finde ud af, om vi havde lavet i bukserne, så løftede hun lige ud i kraven bagtil og lugtede ned - ind under flippen.

Asylbørn på tur til Borgvold, 1924.
Foto: Viborg Lokalhistoriske Arkiv

OPGAVE

- Hvilke temaer kommer de to Ager omkring? Og hvad fortæller deres minder os om tiden?
- Sammenlign de to Ageres minder fra asylet. Hvad er de (u)enige om? Hvad kan forklare disse forskelle?
- Sammenlign asylet med en moderne børnehave. Hvilke ligheder og forskelle er der?
- Skriv en fiktiv beretning om en dag i asylet set fra et barns perspektiv. Vælg et af børnene fra billederne her i hæftet som din hovedperson og brug de informationer, du har fået fra artikler, interviews og øvrige kilder.

TIDSLINJE

VIBORG

DANMARK

1875

Børneasylet indvies som selvegnende institution på baggrund af frivillige donationer. Kommunen giver et fast tilskud til driften.

1885

Kommunen vedtager byggeriet af Borger- og Friskolen, som senere kaldes Østre skole.

1885-1900

Viborg Børneasyl udvides med en ekstra fløj, badeværelse og får indlagt vand.

1906

Viborg Børnehjem. dengang Viborg Børneoptagelseshjem oprettes af Børnehjælpsudvalget i Viborg med medlemmer fra menighedsråd og værgeråd.

1931

Viborgs første private børnehave med en uddannet børnehavelærerinde oprettes i Sct. Mogens Gade 32.

Danmarks første reelle folkeskolelov med indførelse af undervisnings- og skolepligt.

1814

Den første danske fabrikslov vedtages med regulering af børns arbejdstid og -forhold.

1873

Østre Skole, 1900

Den første danske børnelov vedtages. Loven fastslog statens ansvar i tilfælde, hvor forældre ikke kunne eller ikke ville sørge for ordentlig omsorg for deres børn.

1905

Den store danske socialreform vedtages. Socialreformen regnes som en af grundstenene i opbyggelsen af velfærdsstaten og betød et stort fremskridt for børn fra fattige familiers vilkår..

1933

OPGAVE: PROJEKT

Dyk ned i temaet om børn og børneinstitutioner 1849 – 1933 i et miniprojekt, og saml jeres undersøgelse i en udstillingsstand. I kan i det følgende finde love omhandlende børn og en baggrundsartikel om barndom i Danmark i perioden. I kan også søge mere viden på nettet f.eks. på faktalink.dk og danmarkshistorien.dk.

1. Find genstande, fotos af genstande eller genskab dem på en tegning eller lignende.
2. Udvalg og opsæt relevante billeder (egne og fra arkiv.dk).
3. Udvalg og opsæt kildetekst.
4. Skriv udstillingstekst til det hele.
5. Overvej placering, lysætning, lyd og involvering af publikum
6. Aftal på klassen: Rækkefølgen af udstillingsstandene og hvordan udstillingen generelt præsenteres.

Hvordan afspejlede asylets pædagogik og normer datidens samfundsforståelse og syn på børns behov?

Hvordan påvirkede industrialiseringen og fattigdom børnene i Viborg, og hvilken rolle spillede asylet i deres liv?

Hvordan bidrog asylet til at forbedre vilkårene for arbejdende kvinder i Viborg?

Hvordan var det at være barn i asylet, sammenlignet med hvordan det er at blive passet i institutioner i dag?

Arbejdere på Kroghs
Tobaksfabrik, Viborg 1924.
Foto: *Viborg Lokalhistoriske Arkiv*

BØRNEENS HISTORIE - HELT KORT

DA KVINDERNE KOM UD PÅ ARBEJDSMARKEDET

Når vi går 100-150 år tilbage i tiden var livet langt fra let. De fleste skulle arbejde hårdt for at klare sig. I slutningen af 1800-tallet begyndte flere kvinder at komme på arbejdsmarkedet og behovet for pasning til børn voksede. Samtidigt var synet på børn også ved at ændre sig. Den første danske børnelov blev vedtaget i 1905. Den sagde, at staten skulle tage ansvar, når forældre ikke kunne eller ville tage sig ordentlig af deres børn.

FRITID EN SJÆLDEN LUKSUS

Dengang havde man ikke meget fritid. Man havde kun fri om søndagen og på helligdage, og så fik man kun en uges ferie om året. At tage til stranden var en særlig begivenhed. Folk badede i deres tøj, da badetøj ikke var almindeligt. I Viborg havde man længe badet i søerne, selvom spildevandet også røg den vej. Den første badeanstalt med adgang for skoleklasser åbnede ved Nørresø i 1901.

INDUSTRIELLE FREMSKRIDT

I 1873 blev den første danske fabrikslov vedtaget. Den sagde, at børn under 10 år ikke måtte arbejde på fabrikker, og at børns arbejdstid skulle være begrænset til 6 ½ time om dagen. Børnene måtte heller ikke arbejde om natten eller på søn- og helligdage. På bl.a. Kroghs fabrik i Viborg var flere børn ansat til at rulle tobak eller være bud.

SKOLEN - IKKE ALTID FØRSTEPRIORITET

Siden 1814 har der været undervisningspligt for alle børn i Danmark. Både i byerne og på landet arbejdede mange børn dog også for at hjælpe deres familier med at tjene penge. Nogle steder gik børnene kun i skole hver anden dag, og på landet gik de ofte kun i skole om vinteren. I byerne gik de rige børn i private skoler, hvor de fik bedre undervisning end i de offentlige skoler. I Viborg blev det i 1886 vedtaget at bygge Østre Skole med en friskoledel for de fattige og en borgerskole til borgerskabets børn. De riges børn gik typisk i privatskoler.

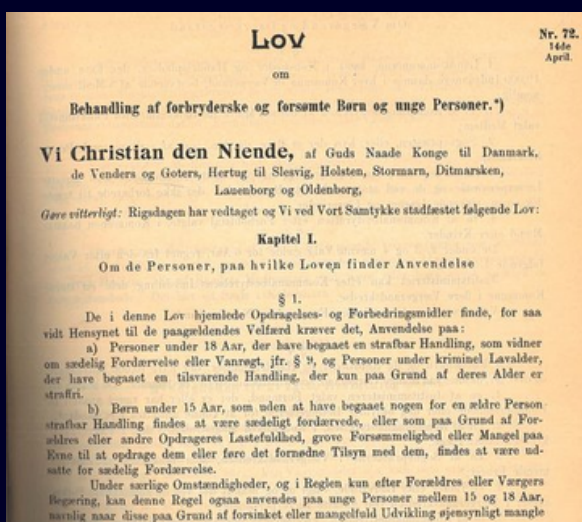
1739: Christian 6.s skolelov, den første danske skolelov, der gør skolegang obligatorisk.

1814: Danmarks første reelle folkeskolelov, der etablerer skolepligt og undervisningspligt.

1855: Lov om skolefrihed, hvilket erstatter skolepligt med undervisningspligt.

1900: Danmarks første læseplan for folkeskolen introduceres.

1937: Indførelse af eksamensfri mellemskole, kaldet 'den praktiske mellemskole', og ændring af skolelovenes formålsformulering. Skolen ændrer sit fokus fra at danne gode, kristne borgere til et formål om at udvikle barnets evner og personlige egenskaber.

Den 14. april 1905 blev "Lov om Behandling af kriminelle og forsømte Børn og Unge Personer" vedtaget. Kendt som Børneloven markerede den første samlede lovgivning på området for børn. Loven fastslog statens ansvar i tilfælde, hvor forældre ikke kunne eller ville sikre tilstrækkelig omsorg for deres børn.

Fra Lovtidende for Kongeriget Danmark for Aaret 1905.

SOCIALREFORMEN 1933

Den store danske socialreform fra 1933 blev vedtaget som en del af Kanslergadeforliget. Hjælpen gik fra at minde om almisser til i højere grad at bygge på et rettighedsprincip. Socialreformen regnes som en af grundstenene i opbyggelsen af velfærdsstaten.

Ved at sikre forældrene, sikrede man samtidigt børnene fra den værste fattigdom.

§ 1.

1) Det offentlige er forpligtet til at komme enhver til Hjælp, forsaavidt og saa længe han ikke er i Stand til at forskaaffe sig og sine det fornødne til Livets Ophold eller til Kur og Pleje i Sygdomstilfælde, eller forsaavidt han i øvrigt opfylder de i denne Lov fastsatte Betingelser for at erholde Hjælp.

2) I andre Tilfælde er det offentlige end ikke berettiget til at komme den enkelte Borger til Hjælp, medmindre det særlig er paabudt eller tilladt ved Lov.

3) Modtagelse af offentlig Hjælp medfører kun Indskrænkninger i Modtagerens borgerlige Retsstilling i de Tilfælde og i det Omfang, nærværende Lov udtrykkelig bestemmer

A. M. J. J. J.
 C. W. J. J. J.
 Frank
 can
 will Thompson

J. J. J. J.
 Thompson
 J. J. J. J.
 Thompson
 Alma